

Teologická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave so sídlom v Bratislave

Kostolná 1, P.O. Box 173, Bratislava, 814 99

prof. ThLic. Miloš Lichner, SJ, D.Th.

Oponentský posudok

habilitačnej práce PhDr. Jiřího Šubrta, Ph.D.

p.t. Aurelius Augustinus, Vyznání

Svätý Aurelius Augustinus (354 – 430) patrí k najväčším spomedzi cirkevných otcov. Vyniká nielen svojím dielom, ale aj osobnosťou. A hoci nás od neho delí už šesťnásť storočí, jeho diela nestrácajú na príťažlivosť. Augustín je naďalej „aktuálny“, čo chápeme podľa výkladového slovníka ako to, čo je „časové, naliehavé, čo zaujíma našu dobu“.¹ Avšak tak ako je Augustín „aktuálnym“, by sme mohli povedať, že je aj „neaktuálnym“, veď nami spomenutý autor žil v rokoch 354 – 430, teda nás delia od neho stáročia. Konštatujeme, že dlhý rad jeho priaznivcov, ako aj jeho odporcov je nekončiaci, a hoci v dejinách teológie s ním chceli mnohí skončiť, stále je „na programe dňa“. V prelomových obdobiach znovu oživenia teológie sa nanovo objavujú texty hipponského teológa.

Počas stáročí sa vyprofilovali viaceré smery, ktoré ho buď jednoznačne odmietali, alebo ho nekriticky prijímali. Henri de Lubac poukázal na nekritické, priam nesprávne reflektovanie Augustína v myslení Michela de Bay (alebo Baiusa) a Cornelia Jansena (alebo Janséniusa).² Výčitky ohľadom možnej prítomnosti manicheizmu v jeho myslení, dovolávanie sa zásahu štátnej moci proti donatistom, polemika s mladým biskupom Julianom z Eklanu ohľadom manželstva a sexuality, záverečné nástojenie na dôležitosti milosti v živote veriaceho³ až po priam nadmerné pripomínanie predestinácie; tieto a mnohé iné výčitky, ktoré nachádzame počas stáročí, potvrdzujú určitú „kontroverznosť“ zvoleného autora.

¹ *Krátky slovník Slovenského jazyka*. Bratislava : Veda, vydavateľstvo SAV, 1989, s. 35.

² LUBAC, H. DE: *Augustinisme et la théologie moderne. Oeuvres complètes XIII*, Paris : Cerf, 2008, s. 15-112.

³ LICHNER, M.: Teologická analýza diela *De correptione et gratia* a možné nové chápanie problematiky milosti. In: *Teologický časopis*, r. 10, 2012, č. 1, s. 29-58.

Mladý Jozef Ratzinger sa raz priznal, že písať o Augustínovej ekleziológii je určitým rizikom⁴, a dovoľím si povedať, že to platí skoro o každej časti jeho myslenia. Čo nového možno ešte priniesť k tomu, čo už bolo povedané? Predsa sa však nachádzajú nové cesty, pričom sa našťastie opúšťa neoscholastická interpretácia, ktorá vážne zaťažila chápanie Augustína.

Habilitant sa odvážne rozhodol vstúpiť do tohto interpretačného oceánu, kde sa môže bádateľ ľahko stratiť so zámerom preložiť jedno z najčítanejších Augustínových diel: *Confessiones – Vyznania*.

Práca, ktorú habilitant predkladá, je rozdelená do dvoch častí; v prvej je úvodná štúdia a v druhej časti je preložených 9 prvých kníh *Vyznaní*, doplnených bohatým poznámkovým aparátom; záverom nasleduje dôkladne vybraná a vhodne používaná literatúra.

Habilitant v úvodnej štúdii rieši problematiku vnútornej konzistencie *Vyznaní*, skutočnosť, ktorú sám Augustín vyjadril na konci svojho života v *Retractationes*, v časti, v ktorej píše o *Vyznaniach* týmito slovami: „Od prvej knihy po desiatu ide o mňa samého (*de me*); v troch zvyšných knihách ide o Písma sväte (*de scripturis sanctis*) od tohto slova: „Na počiatku Boh stvoril nebo a zem“ až po sobotňajší odpočinok.“⁵

Z citovaného textu *Retractationes* sa totiž zdá, akoby chcel Augustín vedľa seba, a to bez konkrétneho zámeru, položiť knihy v poradí 10 kníh plus 3. Je to náhoda alebo zámer? S touto otázkou sa snažil vysporiadať aj náš habilitant.

Tu by som očakával niekoľko metodologických poznámok, ktoré by objasnili, prečo sa habilitant rozhodol preložiť *Vyznania*, ak už sú viaceré české preklady, a potom aj skutočnosť, prečo preložil a vydal iba prvých 9 kníh. Z autorovej recenzie iného prekladu *Vyznaní* si môžeme iba domyslieť jeho zámer ponúknuť ďalší preklad.⁶ Bolo by vhodné nájsť tieto informácie v metodologickej poznámke. Ak habilitant plánuje pokračovať v preklade a potom spoločne vydať celé *Vyznania*, tak to môžeme len uvítať.

V rámci riešenia sa potom habilitant zaoberá dôležitou otázkou „žánrovej klasifikácie“ (s. 7) diela. Autor vo svojej hutnej štúdii prehlbuje a rozvíja svoje počiatočné myšlienky, ktoré načrtnol v roku 2015 vo svojej anglicky písanej štúdii *Augustine's Confessions as*

⁴ RATZINGER, J.: Volk und das haus Gottes in Augustins Lehre von der Kirche. München, 1954, s. VI: „Eine Arbeit über Kirchengedanken Augustins iste in Wagnis.“

⁵ *retr.* 2, 6,1, CCL 57, 94: „A primo usque ad decimum de me scripti sunt, in tribus ceteris de scripturis sanctis, ab eo quod scriptum est: «in principio fecit deus caelum et terram», usque ad sabbati requiem.“ Pozri tiež: BARDY, G.: Les Confessions. Note compl. 42, In: BA 12, Paris 1950, s. 577- 578.

⁶ ŠUBRT, J.: *Recenze: Svatý Augustín, Vyznání*, přel. Koupil-Kyra-Mareš, 2015. Listy filologické CXXXIX, 2016, 3-4, s. 499-506.

Autobiography.⁷ Správne tiež pripomína vplyv novoobjavenej náuky o milosti a slobode vôle, ktorá ovplyvnila autorovo písanie *Vyznaní*, a takisto priviedla nielen P. Browna, ale, dovoľím si pripomenúť, aj Pierre-Marie Homberta⁸ k tomu, aby vnímali *Vyznania* ako Augustínovu odpoveď na to, že jeho skoršie dielo *Ad Simplicianum* nebolo najlepšie prijaté (s. 22-23). Oceňujem tiež pripomenutie dôležitosti prepojenia autobiografických prvkov a teológie (s. 24; pripomínam, že v súčasnom chápaní slova teológia, nie Augustínovom).

V ďalšej časti „*Cui narro haec*“ sa habilitant venuje téme adresovania *Vyznaní* a pripomína, že „okrem formálneho adresáta Boha, je faktickým adresátom ľudský čitateľ“ (s. 36). Habilitantova štúdia je písaná jasným štýlom a systematicky a s jej uzáverom môžeme súhlasiť (s. 39).

Tieto uzávery sú správne, doplnil by som iba, čo habilitant nespomína, že sám Augustín ich má v *Retractationes*, kde píše takto:

„Trináστοro kníh mojich *Vyznaní* chváli spravodlivého a dobrého Boha. Chvália ho zobrazením môjho života, zlého i dobrého. K Bohu dvíhajú ľudský rozum i cit. Tak aspoň na mňa pôsobili (*hoc in me egerunt*), keď som ich písal a čítal (*cum scriberentur et agunt cum leguntur*). Čo si iní o nich pomyslia, to už nie je v mojej moci. Viem však, že mnohým bratom sa veľmi páčili aj páčia.“⁹

Augustín sám zakúsil na sebe účinok čítania *Confessiones* (*cum leguntur*). Na tomto mieste by som si dovoľil naznačiť, že by bolo príliehavé venovať sa aj dielam francúzskej autorky prof. Isabelle Bochet, ktorá rozvíja podobné témy ako náš habilitant. Podľa nej sa zdá, že Augustín nám chcel vytvorením diela spôsobom 10 kníh + 3 knihy zanechať poukaz na to, že interpretácia Písma, ktorá je rozvinutá v posledných troch knihách, je na prvom mieste akýmsi ukončením, vyvrcholením itinerária – cesty, o ktorej Augustín rozpráva v *Confessiones*.¹⁰ To znamená, že popis života, ktorý smeruje k autorovej skúsenosti a konverzii, pokračuje vedome smerom k čítaniu a vykladaniu Písma svätého. Z druhej strany sa však tiež dá povedať, ako tvrdí spomenutá autorka, že interpretácia Písma je princípom

⁷ Eirene. *Studia Graeca et latina*, LI, 2015, s. 171-185.

⁸ HOMBERT, P.-M.: *Gloria gratiae. Se glorifier en Dieu, principe et fin de la théologie augustiniennne de la grace*. IEA, Paris, 1996, s. 91-129.

⁹ *retr.*, 2, 6,1, *CCL 57*, s. 94: „[...] confessionum mearum libri tredecim et de malis et de bonis meis deum laudant iustum et bonum, atque in eum excitant humanum intellectum et affectum interim quod ad me attinet, hoc in me egerunt cum scriberentur et agunt cum leguntur. Quid de illis alii sentiant, ipsi uiderint; multis tamen fratribus eos multum placuisse et placere scio.“

¹⁰ BOCHET, I.: *Le livre VIII des Confessions: récit de conversion et réflexion théologique : L'expérience spirituelle, lieu philosophique et théologique*. In: *Session pluridisciplinaire sous la dir. de F. Marty et J.-C. Dhôtel, Centre Sevres 1991*, Paris 1992, s. 11-33. BOCHET, I.: *Interprétation scripturaire et compréhension de soi. Du "de doctrina christiana" aux "Confessions" de saint Augustin*. In: *Comprendre et interpréter. Le paradigme herméneutique de la raison*, coll. Philosophie 15, Paris 1993, s. 21-50.

chápania, ktoré Augustín má o sebe samom v *Confessiones*: je to totiž vo svetle Písma a používajúc vo veľmi širokom meradle odkazy na Písmo sväté, keď rozpráva o svojom živote. Teda tak ako z jednej strany je Písmo sväté prirodzeným vyvrcholením vnútorného putovania Augustínovej duše, to isté Písmo, najmä jeho výklad, sa spätne stáva interpretačným princípom, pomocou ktorého chápe Augustín svoj život.¹¹ Habilitant na s. 22 pripomína Augustínovu obľubu Podobienstva o márnotratom synovi z Lukáša. Môžeme povedať, že toto podobienstvo je aj leitmotívom celých *Vyznaní*. Podobne by bolo vhodné zakomponovať do ďalšieho bádania aj skutočnosť, že pri analýze výskytu biblických citácií, či parafráz Písma svätého v *Confessiones* zistíme, že najčastejšie je citovaná Kniha žalmov. M. Dulaey jasne poukázala na skutočnosť, že predtým ako Augustín začal písať *Confessiones*, začal komentovať prvých 30 žalmov a práca s nimi zanechala priamy vplyv v *Confessiones*. Druhým najčastejšie citovaným autorom je svätý Pavol, ktorého lektúra bola tým rozhodujúcim momentom v konverzii Augustína.¹² Dá sa povedať, že hoci hipponský biskup používa slovník žalmov, vždy sú to žalmy chápané skrze Pavlovu teológiu.¹³

V ďalšej časti nasleduje samotný preklad diela s bohatým poznámkovým aparátom. Poznámky sú vhodne umiestňované a spracované pod čiarou. Tu by som pripomenul, že niekedy je lepšie vybrané poznámky radšej spracovať v úvodnej štúdií, pretože každá poznámka je v podstate krátka a v prípade autora, akým je Augustín, hrozí, že sa vždy nájde aj iná jeho myšlienka, ktorá ukáže hipponského biskupa v novom svetle.

Uvediem iba dve malé ukážky: poznámka 189 na s. 45 by potrebovala jemné doplnenie. Verš Rim 5, 12 totiž nie je Augustínovým najdôležitejším textom. Augustín si až okolo roku 411 – 412 začína uvedomovať teologickú silu verša Rim 5, 12. Keď sa totiž v predchádzajúcom období venoval otázke vzťahu medzi smrťou a hriechom, odvolával sa výlučne na citáciu z 1 Kor 15, 21-22. S. Lyonet poukázal, že pred vznikom pelagiánskej polemiky cituje Augustín zriedkavo Rim 5, 12, zväčša len na doplnenie citácie z 1 Kor 15, 21-22.¹⁴

¹¹ BOCHET, I.: *Le Firmament de l'Écriture. L'Herméneutique augustiniennne*. Institut d'Études Augustiniennes, Paris, 2004, s. 103.

¹² Porov. FERRARI, L. Ch.: Augustin's 'discovery' of Paul (Confessions VII,21,27). In: *AugStud* 22, 1991, s. 37-61; FERRARI, L. Ch.: Paul at the Conversion of Augustine (*conf.* 8.12.29-30). In: *Augustinian Studies* 11 (1980), s. 5-20.

¹³ MARA, G. M.: *Agostino et la lettera ai Romani*. In: *La Lettera ai Romani ieri e oggi. A cura di Settimo Cipriani*. Bologna, Centro Editoriale Dehoniano, 1995, s. 21-32. Tiež: DELAROCHE, B.: *Saint Augustin lecteur et interprete de saint Paul dans le De peccatorum meritis et remissione (hiver 411-412)*. IEA : Paris, 1996; BABCOCK, W. S.: Augustne's interpretation of Romans (A.D. 394-396). In: *AugStud* 10, 1979 s. 54-74.

¹⁴ LYONNET S.: Á propos de Romains 5,12 dans l'ouvre de saint Augustin : Note Complémentaire. In: *Bib*, 45, 1964, 541-542; LYONNET, S.: Augustine et Rm 5,12 avant la controverse pélagienne : Á propos d'un texte de saint Augustin sur le bapteme des enfants. In: *NRTh*, 89, 1967, 842-849; LYONNET, S.: Le Péché originel et l'exégése de Rom, 5,12-14. In: *RSR*, 44, 1956, 63-84; LYONNET, S.: Rom. V,12 chez saint Augustin : Note sur

Podobne aj v prípade poznámky 199 na s. 50: bolo by vhodné pripomenúť, že zvyk krstenia detí bol pravdepodobne najrozšírenejší v africkej Cirkvi. Okolo roku 252 sa konal koncil v Kartágu, na ktorom sa riešila otázka od biskupa Fidusa, či sa má krst detí uskutočniť až na 8. deň, ako je to v prípade obriezky. Konciloví otcovia zdôraznili, že krst sa má uskutočniť čo najskôr.¹⁵ Šiesty koncil, ktorý sa uskutočnil v Kartágu 13. septembra 401, nariadil v 7. kánone, že tie deti, o ktorých sa nevie, či boli pokrstené, sa majú bezodkladne pokrstiť.¹⁶ Môžeme vidieť, že africká Cirkev neriešila oprávnenosť praxe, ale jej správne načasovanie.¹⁷

Sú to však iba drobné poukazy, ktoré by nemali zakryť vážnosť habilitantovej práce.

Enumerácia literatúry, s ktorou autor pracuje, ako aj samotný spôsob využívania textov poukazuje na vynikajúcu orientáciu autora v dielach a vhodnú teologickú reflexiu, ktorá má svoje naplnenia aj v spracovaní poznámkového aparátu. Citovanie diel je presné.

Formálna stránka práce

Autor pracuje odborným štýlom, veľmi precízne formuluje svoje myšlienky. Práca je štylisticky zvládnutá na veľmi dobrej úrovni, čo platí aj o jej celkovej úprave.

Nerozumiem však autorovmu spôsobu utvárania skratiek Augustínových diel. Vytvoril si ich habilitant sám? Máme predsa k dispozícii štandardizované skratky v *Augustinus Lexikon* 1, Bâle, Schwabe, 1986, s. XLIII–XLV, ktoré by som odporúčal v budúcnosti používať.

Konečný úsudok

---

l'elaboration de la doctrine augustinienne du péché originel. In: *L'Homme devant Dieu : Melanges offerts au P. Henri de Lubac*. Théologie 56. Paris : Aubier, 1963, 1.327-39; LYONET, S.: La problématique du péché originel dans le Nouveau Testament. In: *Études sur l'Épître aux Romains*. Analecta Biblica 120. Roma : Editrice Pontificio Instituto Biblico, 1989, s. 178-184; LYONET, S.: Le sens de de evf v w| en Rom 5,12 et l'exégese des Péres grecs. In: *Études sur l'Épître aux Romains*. Analecta Biblica 120. Roma : Editrice Pontificio Instituto Biblico, 1989, s. 185-202.

¹⁵ CYRPIÁN: *ep.* 64, 2-6, *CCL* 3C/2, linea 18-91, najmä 64, 6, linea 89: „Et idcirco, frater carissime, haec fuit in concilio nostra sententia a baptismo atque a gratia Dei (...)“.

¹⁶ *Concilia Africana secundum traditione collectionis Hispanae*. *CCL* 149, s. 356: „Item placuit de infantibus, quoties non inveniuntur certissimi testes qui eos baptizatos esse sine dubitatione testentur, neque ipsi sunt per aetatem idonei de traditis sibi sacramentis respondere, absque ullo scrupulo eos baptizandos, ne ista trepidatio eos faciat sacramentorum purgatione priuari.“

¹⁷ Môžeme spomenúť aj OPTATA Z MILEVU, ktorý okolo roku 365 pripomína sexuálnu rovnosť pred krstom a nepriamo tak pripúšťa krst detí: „Ne quis dicat temere a me filium Dei uestem esse dictum, legat apostolum dicentem: quotquot in nomine Christi baptizati estis, Christum induistis. O tunica semper una et immutabilis, quae decenter uestiat et omnes aetates et formas nec in infantibus rugatur, nec in iuuenibus tenditur, nec in feminis immutatur“ (*Aduersus Donatianaes partis calumniam* 5, 10, *CSEL* 26, s. 140). Podobnú prax nachádzame aj v milánskej cirkvi: AMBRÓZ: *De abraham* 2, 11, 81, *CSEL* 32/1, s. 633: „(...) nec senex ergo proselytus nec infans uernaculus excipitur, quia omnis aetas peccato obnoxia et ideo omnis aetas sacramento idonea.“

Autor práce PhDr. Jiří Šubrt, Ph.D. sa preukázal dostatočnou znalosťou myslenia svätého Augustína. Habilitačná práca vypovedá o solídnej príprave autora na ďalšiu systematickú a samostatnú didakticko-akademickú prácu v oblasti myslenia sv. Augustína. Predkladaná habilitačná práca je aktuálna a je pevne zasadená v medzinárodnom patristickom vedeckom kontexte.

Týmto práca čini zadosť požiadavkám habilitačného procesu a dáva solídny základ Vedeckej rade Filozofickej fakulty Univerzity Karlovej, aby habilitačné konanie pokračovalo.

„Oponent doporučuje habilitační práci k dalšímu řízení.“

Bratislava 28. decembra 2019

prof. ThLic. Miloš Lichner, SJ, D.Th.